

JAARBOEK VOOR
MUNT- EN PENNINGKUNDE

42

KON. NED. GENOOTSCHAP VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE
AMSTERDAM 1955

Tijdens het drukken van deze aflevering overleed op 25 januari 1956 het lid der Commissie van Redactie A. van der Wiel, conservator van het Munt- en penningkabinet van 's Rijks Munt. Gedurende de enkele jaren, dat hij in de redactie zitting had, heeft hij met bijzondere belangstelling en ruime kennis van zaken het Jaarboek gediend.

Commissie van Redactie: Dr. H. Enno van Gelder, Voorburg;
Dr. A. Gorter, Bilthoven; O. N. Keuzenkamp-Roovers, Groningen;
A. van der Wiel †; Dr. A. N. Zadoks-Josephus Jitta, Amsterdam.

Alle correspondentie betreffende redactie en administratie te richten
aan het secretariaat: Lange Voorhout 50, 's-Gravenhage.

DE COLLECTIE-QUAESTIUS IN HET FRIES MUSEUM

door

Dr. A. N. ZADOKS-JOSEPHUS JITTA

Het Fries Museum bevat — behalve de in Friesland gevonden antieke munten — een omvangrijke collectie Romeinse munten, in de vorige eeuw door Mr. Quaestius bijeengebracht en nog tijdens zijn leven aan het museum geschonken. Mr. Assuerus Quaestius werd 1 februari 1815 te Leeuwarden geboren, studeerde te Groningen, woonde te Velp en ten slotte op huize Schatzenburg te Dronrijp. Meer dan 40 jaar heeft hij ijverig verzameld, vooral prenten en munten. In het verslag van het Fries Genootschap over 1879—80 staat, dat Mr. Quaestius zijn gehele verzameling waaronder ca. 3000 Romeinse keizersmunten met de desbetreffende boeken, kasten enz. aan het Fries Genootschap heeft geschonken, onder voorbehoud, dat hij haar tot zijn dood bij zich kon houden. Als hij 7 november 1887 te Groningen sterft, berusten zijn munten echter reeds in het Fries Museum¹.

De verzameling Romeinse munten was vergezeld van een eigenhandig geschreven inventaris, die helaas verre van volledig is, en van een alfabetische lijst van keizers, waar bij elke naam het aantal munten in de verzameling vermeld staat. In een afzonderlijk deel staan, eveneens eigenhandig geschreven, korte aantekeningen over de keizers en hun familieleden, aan de 1e editie van Cohen ontleend². Beide getuigen van de liefde en zorg, die Quaestius voor zijn Romeinse munten had.

Helaas vermeldt de inventaris zelden de herkomst van deze stukken. Enige, niet zeer belangrijke munten zijn te Dronrijp gevonden, een sestertius van Galba bij Fort Bourtange in Groningen. Op de veiling-Deketh, 1857 in Den Haag bij van Stockum gehouden, koopt Quaestius 11 nummers, waarvan verscheidene meer dan een stuk bevatten. Mr. A. Deketh, sinds 1841 advocaat-generaal bij de Hoge Raad in Den Haag, had in 1833 als penningmeester van het Fries Genootschap het initiatief genomen tot de vorming van een penningkabinet; hij trad op als eerste beheerder en werd bij zijn vertrek opgevolgd door de bekende numismaticus Mr. Dirks. Ook koopt Quaestius op de veiling van de

verzameling van Mr. M. E. Houck, notaris te Deventer, die in 1863 te Amsterdam werd gehouden; via de handelaar Bom verwerft hij o.a. voor f 11,— een hier afgebeelde denarius van Tiberius (Pl. I. 1). Ook de veiling-Hofmann, in 1862 te Parijs gehouden, en de auctie-Koch te Keulen leveren hem enige stukken. Persoonlijk koopt hij enige munten te Parijs in 1856 (waaronder een valse „zeldzame”) en in 1864 te Zerbst. Uit het kabinet van Dr. J. W. Quaestius is een en ander afkomstig; Ds. Koppius te Den Ham (Gr.), een familielid van zijn vrouw, levert een munt van Trajanus.

Merkwaardig is de vermelding bij een aureus van Pescennius Niger, die kennelijk het werk is van de vroeg 19e eeuwse vervalsers Becker, dat deze via de verzamelaar Koch te Keulen afkomstig is van een Dr. Heuberger, die lange tijd missionaris was in Klein-Azië en deze munt in Antiochië had verworven. Het is begrijpelijk dat met deze herkomst Quaestius niet getwijfeld heeft aan de authenticiteit van dit fraaie stuk!

Toen het Kon. Penningkabinet de herordening van de numismatische verzamelingen van het Fries Museum ter hand nam, kwam ook deze collectie onder de aandacht. Nog steeds geordend naar de 1e, in onbruik geraakte editie van Cohen, was zij volkomen onoverzichtelijk en onbruikbaar en kwam zij geenszins tot haar recht. Bij de nieuwe beschrijving der stukken en de daarop volgende rangschikking naar modern systeem, bleek zij een uitstekend algemeen overzicht te geven en bovendien een naar verhouding van haar omvang verrassend aantal zeldzame stukken te bevatten. Daarnaast waren er ook vele inferieure stukken en een groot aantal, vaak hoogst merkwaardige falsificaties, van de 16e tot de 19e eeuw. Besloten werd de gehele collectie naar huidige begrippen te herzien in de geest van de schenker, die ook steeds op aanvulling en verbetering uit was geweest. Valse en slechte stukken werden verwijderd en zo mogelijk door goede vervangen. Kleine en grote lacunes werden aangevuld; zo werd een kleine maar representatieve collectie van de latere Republiek — niet door Cohen beschreven en dus niet door Quaestius verzameld — bijeengebracht. Enige bijzonder fraaie bronzen munten werden toegevoegd om ook het aesthetisch aspect te belichten. Op deze wijze komt een voortreffelijke collectie tot stand, zowel uit oogpunt van expositie als van studie, die bovendien overzichtelijk en handzaam is.

Om een indruk te geven van het eerste gedeelte van deze verzameling, dat nu herordend is, moge hier een opgave volgen van de inhoud en een lijst van de zeldzame stukken die, zoals reeds gezegd, naar verhouding talrijk zijn ⁸.

DE COLLECTIE-QUAESTIUS

Overzicht van de inhoud van de collectie-Quaestius
en lijst van de zeldzame stukken*Eerste gedeelte (tot 235 n.C.)*

Republiek	1 aureus 53 denarii 19 aes 1 au., 5 arg.	-27 vC
	Syd. 1210 denarius RR, met portretten van Antonius en van Cleopatra	
Augustus	3 aurei 36 denarii 12 aes 1 quinarius	27 vC-14
	RIC 8 denarius RR	
	RIC 24 " "	
	RIC 27 " "	
	RIC 305 " "	
	RIC 310 " "	
Tiberius	2 aurei 3 denarii 26 aes 1 Alexandrijnse tetradrachme	14-37
	RIC 1 denarius RRRR (geplateerd). Van dit type is in de catalogus van het Brits Museum alleen een aureus vermeld (Pl. I, 1)	
Caligula	15 aes	37-41
Claudius	5 aurei 3 denarii 15 aes	41-54
	RIC 92 aureus R en denarius RR	
Nero	8 aurei 3 denarii 28 aes 3 Alexandrijnse tetradrachmen	54-68
	RIC 2 denarius RR, met portretten van Nero en van Claudius	
	RIC 335 var. as: NERO CLAVDIVS CAESAR AVG GERMANICVS (Pl. I, 2)	
Burgeroorlog	2 denarii	68-9
Galba	6 denarii 3 aes	68-9
	RIC 150 sestertius RR, gevonden te Fort Bourtange (Gron.)	
	RIC 166 var. as: kz. 3 standaards op voorstevens s c (Pl. I, 3)	
Otho	1 aureus 4 denarii	69
	RIC 11 aureus RR (Pl. I, 4)	
Vitellius	1 aureus 4 denarii	69
Vespasianus	15 aurei 22 denarii 26 aes	69-79
	RIC 23 var. denarius: DOMITIANVS i.p.v. DOMITIAN	
	RIC — denarius met portret van Titus, van hetzelfde type als de aureus RIC 180 (Pl. I, 5)	
	RIC 194 var. aureus met portret van Titus: VESPASIAN i.p.v. VESPASIANVS	
	RIC — semis met portret van Titus vz. RIC 812 of 813, kz. RIC 809-11 (d.w.z. van vroeger type)	

Titus	3 aurei 20 denarii 12 aes	79-81
RIC —	as met portret Domitianus vz. CAESAR DIVI AVG F DOMITIANVS COS VI (vgl. dupondius RIC 727 Vesp. en sestertius RIC 155 T) Deze as is dus nog in 79 geslagen maar na de dood van Vespasianus op 23 Juni (Pl. I, 6)	
RIC —	denarius vz. portret Titus RIC 365-8 Vesp. (72-3 nC) kz. troon RIC 13 Dom. (81 nC)	
	Niet vermeld in de lange lijst hybriden BMC p. 59-63	
Domitianus	1 aureus 20 denarii 29 aes	81-96
RIC 210	denarius RRR, met portretten van Domitianus en van Domitia (Pl. I, 7)	
RIC 213	denarius RRR, met portret Domitia (Pl. I, 8)	
Nerva	7 denarii 12 aes	96-8
Trajanus	6 aurei 51 denarii 4 aes 2 Grieks aes	98-117
RIC 69	aureus RR (Pl. II, 9)	
RIC 760	denarius RRR, met portret Matidia (Pl. II, 10)	
Hadrianus	4 aurei 79 denarii 80 aes	117-38
RIC 769	sestertius RR	
Antoninus Pius	13 aurei 48 denarii 83 aes	138-61
RIC 163a	var. denarius: kz. Aequitas met cornucopia in l. hand (Pl. II, 11)	
RIC 769	sestertius RR	
M. Aurelius	7 aurei 46 denarii 79 aes	161-80
L. Verus		
RIC 448	var. aureus met portret van L. Verus: ongelauwerd en met onbedekte hals (Pl. II, 12)	
RIC —	(1369?) dupondius met portret L. Verus vz. L AVREL VERVS AVG ARMENIACVS kz. RIC 1366	
RIC 1642	var. sestertius met portret Faustina: zonder paarlendiadem	
Commodus	22 denarii 40 aes	180-92
RIC 258	denarius RR	
RIC —	sestertius (Pl. II, 13) vz. gel. kop r. M COMMOD ANT P F-ELIX AVG BRIT P kz. BMC 511	
Pertinax	2 denarii	193
RIC 4	denarius RR	
RIC 13	denarius RR (geplateerd)	
Didius Julianus	1 denarius 2 aes 1 Grieks aes	193
BMC 12	var (RRR): vz. SCAN-TILLA i.p.v. SCA-NTILLA (Pl. II, 14)	
	Ook is er een ex. van de door Becker vervalste aurei: Hill 178 (naar RIC 2)	
Pescennius Niger	1 denarius	193-4
RIC 7	a of b denarius RRR	
	Ook is er een ex. van de door Becker vervalste aurei: Hill 184 (naar RIC 12)	

Clodius Albinus	3 denarii 2 aes	193-7
Septimius Severus	59 denarii 13 aes	193-211
Caracalla	47 denarii 22 aes 3 antoniniani	211-17
	RIC 452 sestertius RR	
	RIC 607 as of dupondius RR, met portret Julia Domna	
Geta	20 denarii 1 aes	209-212
Macrinus	9 denarii 4 aes	217-8
	RIC 15 var.: jeugdiger type portret	
	RIC 219 sestertius RR, met portret Diadumenianus	
Elegabalus	1 aureus 32 denarii 11 aes 1 antoninianus	218-22
	BMC 198 aureus RRR (uit vondst zie p. 104)	
	RIC 219 as of dupondius RRR, met portret Julia Paula	
Severus Alexander	29 denarii 42 aes	222-35
	RIC — dupondius van hetzelfde type als de as RIC 546 (Pl. II, 15)	

¹ Voor de personalia van Mr. Quaestius ben ik dank verschuldigd aan Mr. P. C. J. A. Boeles en Dr. A. Wassenbergh, directeur van het Fries Museum; deze laatste dank ik ook voor de toestemming tot publicatie.

² H. Cohen, *Description historique des monnaies frappées sous l'empire romain*, Paris—Londres 1859—68.

³ Het tweede gedeelte zal in een volgend nummer worden gepubliceerd.

SUMMARY

The Quaestius-collection in the Frisian Museum — A 19th century private collection of Roman coins, now in the Frisian Museum at Leeuwarden, is rearranged and modernized; spurious and poor specimens are removed and, if possible, replaced; gaps are filled.

The reorganization of the first part is now completed. It appears to contain — in proportion to its size — a large number of rare pieces and unknown variations which are listed.

1

4

2

3

6

5

7

8

